

Müslüman Çinli Amiral Zheng He'nın Aile Tarihine Genel Bir Bakış

Fatma Ecem Ceylan *

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara, Türkiye

Öz

Çin tarihinde kökeni Çin'e dayanmayan ancak Çin topraklarında Çinleşmiş ve yönetimde önemli görevlerde bulunan birçok tarihi kişi vardır. Bu kişiler çeşitli kültür ortamlarından beslenerek kendilerine has bir kişilik oluşturmuşlardır. Bu kişilerden biri de Ming Hanedanlığı (1368-1644) döneminde yaşamış olan ünlü Amiral Zheng He'dir. Zheng He, dünya tarihinde 15. yüzyılın başlarında Batı Okyanusu'na yaptığı yedi seyahat ile ünlenmiştir. Ancak Zheng He'nin tarihte yapmış olduğu bu ünlü deniz seyahatlerinin yanı sıra aile tarihi de bir o kadar önem arz etmektedir. Çünkü Zheng He'nin gen havuzu çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu yelpazenin başlangıç noktası Buhara'ya, varış noktası Çin'e dayanmaktadır. Genellikle tarihte başarılı olan birçok kişinin arkasında güçlü bir aile yapısı vardır. Zheng He da aile kökeni olarak güçlü bir soy ağacına sahiptir. Bu yüzden Müslüman Amiral Zheng He hem dini açıdan hem de aile tarihi olarak incelemeye değer bir konudur.

Anahtar Kelimeler: Zheng He, Ming Hanedanlığı, Müslüman Amiral, Zheng He'nin Aile Tarihi.

An Overview of The Family History of The Chinese Muslim Admiral Zheng He

Abstract

In Chinese History there are lots of historical persons whose lineages do not hinge upon China but having got sinicized there and taken charge in the administration of the country. These persons have formed their own unique character by getting nourished from various culture mediums. One of these persons is Admiral Zheng He who lived during the period of Ming Dynasty (1368-1644). Zheng He became famous for the seven voyages he had done at the beginning of the 15th Century in the World History. Moreover, history of his family is as important as his well-known voyages. Because Zheng He has a wide range of gene pool. His family lineage reaches out from Buhara to China. Generally in history, many prosperous persons have powerful family bonds. Zheng He's family roots have a strong family tree. Due to this, Muslim Admiral Zheng He is a worth analysing issue.

Keywords: Zheng He, Ming Dynasty, Muslim Admiral, Zheng He's Family History.

Makale Bilgileri:

Gönderim / Received:
24.02.2016

Kabul / Accepted:
02.04.2016

* Sorumlu Yazar:

Ankara Üniversitesi,
Dil ve Tarih-Coğrafya
Fakültesi, Ankara, Türkiye
ecemgokdemir@gmail.com

Giriş

Zheng He, Ming Hanedanlığı döneminde yaşamış olan önemli tarihi bir kişiliktir. Son zamanlarda adını Amerika'nın keşfi ile duyuran Zheng He, Batılı ve Çinli araştırmacılar

tarafından farklı yorumlanıp tanımlanmıştır. Zheng He'nin Amerika'yı keşfi ise Gavin Menzies her ne kadar birçok kanıtla bu iddiayı kanıtlamaya çalışsa da gerçek dışıdır. Yazının icadıyla beraber her bilgiyi her kaydı kaleme alan Çinlilerin Amerika'nın keşfini kaleme almaması imkânsızdır. Günümüzde Zheng He'yi bu kadar önemli kılan nokta ise onun Amerika'yı keşfetmesi değil Güneydoğu Asya ülkelerine yaptığı yedi seyahattir. Bu seyahatlerin önemi ise bu deniz seyahatlerinin Cristof Colomb'un (1492) Amerika'yı keşfinden, Keşifler Çağı'nda yaşamış olan Vasco da Gama'nın (1497-99) ve Pedro Álvares Cabral'ın (1500-01)ⁱ Hindistan seferinden çok daha önce yapılmış olmasıdır (Dreyer, 2006, ss. 7,8). Ming Hanedanlığı, Zheng He'nin seyahatleriyle beraber Güneydoğu Asya ülkelerinde 1405'den 1433 yılına kadar gücünü ve deniz ticaretini korumuştur. Zheng He'yi bizim için önemli bir tarihi kişilik haline getiren ise yalnızca bu seyahatler değildir. Zheng He'nin kökeninin İslam kültürüne dayanmasıdır.

1371 yılında Yunnan'da doğan Zheng He, İslam dünyasında Hajji Mahmud Shams (Hacı Mahmut Şems) olarak çağrılmaktadır. 11 yaşındayken Ming ordusu tarafından esir alınarak Ming sarayına getirilen Zheng He hadım edilerek ileride Ming Hanedanlığının imparatoru olacak olan Yan Prensi Zhu Di'nin hizmetine verilmiştir. Dürüstlüğü ve askeri dehasıyla Zhu Di'nin güvenini kazanan Zheng He, Zhu Di'nin imparator olmasıyla beraber hadım ağalığa yükselmiştir. En sonunda İmparator'un emriyle deniz yoluyla Batıya yapılacak seyahatlerin amiralliğine getirilmiştir. Ming Hanedanlığının gücünü tüm dünyaya göstermek isteyen İmparator Yong Le, Zheng He kumandasında yaklaşık olarak 300 gemi ve 28.000 kişidenⁱⁱ oluşan büyük filoları Güneydoğu Asya'ya göndermiştir. Amirallik yaptığı yedi seyahat boyunca Zheng He, beraberinde Çin'e farklı ülkelerden elçiler getirmiştir. Ming İmparatoru'na saygılarını sunmak için gelen bu elçiler Çin'in ihtişamı karşısında büyülenmişlerdir. 1405 yılında başlayan seyahatler, 1433 yılında yedinci seyahat ile beraber sona ermiştir.

Son seyahatten sonra Ming Hanedanlığındaki deniz faaliyetlerine son verilmiştir. Konfüçyüsçü anlayışa göre zaten bu seyahatlerin hiç yapılmaması gerekmektedir. Çünkü bu seyahatlere harcanılan para gereksizdir, israftan başka bir şey değildir. Bu yüzden 1433 yılında tüm deniz seyahat defterleri yakılarak insanların bir daha deniz seyahatine çıkmaları yasaklanmıştır. Bu defterlerin yakılması, bilim dünyası açısından büyük bir kayıp olmuştur. Zheng He araştırmaları ise Çin'in dışa açılmasını engelleyen bu görüş yüzünden uzun süre göz ardı edilmiştir. Eski kaynakların ortaya çıkarılması ile beraber Zheng He seyahatleri ile ilgili toplanan belgeler, tutulan kayıtlar bugün Zheng He'nin yaptığı seyahatlerin Çin açısından ne kadar önemli olduğunun büyük bir kanıtı olmuştur.

1. Zheng He Biyografisi

Zheng He, Yunnan eyaletinde doğan Müslüman bir Çinlidir. Doğum adı Ma He'dir.ⁱⁱⁱ Çin tarih kayıtlarından Zheng He ile ilgili edindiğimiz bilgiler ancak bu kadarla sınırlıdır. "Ming Tarih Kayıtları"nda (明史)^{iv} maalesef Zheng He'nin soy kütüğüyle ilgili bilgilere rastlanmamaktadır. Bu durum Zheng He araştırmacıları tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

Zheng He'nin Güney Doğu Asya'ya yaptığı deniz seyahatleri dünyada her ne kadar çok ilgi çekse de Ming döneminde yeterince ilgi çekememiştir. Bu seyahatler, Ming Tarih Kayıtları 332. cildinde, derleyen tarafından yalnızca 700 karakter kullanılarak tasvir edilmiştir. Öyle ki dünya tarihindeki bu eşsiz seyahat sadece 700 karakter ile anlatılmıştır. "Ming Tarih Kayıtları" içerisindeki "Zheng He Biyografisi" ise hadım düşmanı, hadımları açgözlü zorbalılar olarak nitelendiren bir yazar tarafından yazılmıştır. Zheng He'nin seyahatler öncesindeki hayatı yalnızca 30 karaktere sığdırılmıştır (Cai, 2011, s. 204).

"Ming Tarih Kayıtları"nda 30 karakterle anlatılan Zheng He'nin seyahatler öncesindeki hayatı ise şu şekilde anlatılmaktadır:

“郑和，云南人，世所谓三宝太监者也。初事燕王于藩邸，从起兵有功，累擢太监。” (Xu, 2008, s. 3944) Çevirisi ise şu şekildedir: “Zheng He, Yunnanlı, Hadım Sanbao olarak çağrılmaktadır. Küçüklüğünden beri Yan Prensine hizmet etmektedir. Çıkan isyanda^v askeri başarılar elde etmiş, hadım ağalığa^{vi} yükselmiştir.”

Zheng He'nın 62 yıllık hayatı işte sadece bu 30 karaktere sığdırılmıştır. Bu 30 karakter ise bizlere Zheng He'nın hayatı hakkında hiçbir bilgi vermemektedir. Bugüne kadar Zheng He ile ilgili tüm kaynaklarda “Ming Tarih Kayıtları” baz alındığı için Zheng He'nın hayatı hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşamamıştır.

İmparator Yong Le'nın 3. yılında (1405), Li Zhigang “Ma'nın Mezar Kitabesi” üzerine Zheng He ve onun ailesi hakkında şu şekilde bir yazı yazmıştır: “Adı Hacı, Soyadı Ma, İki oğlu var. Büyük oğlunun adı Wenming, küçük oğlunun adı He. Ayrıca dört kız çocuğu var. (Ma He) Çocukluğundan beri yetenekli ve zekidir. Bugün ona İmparator tarafından Zheng adı bahşedildi. Sarayda hadım ağalığa getirildi.” (Zheng, 2005, s. 1).

Diğer kaynaklarda ise Zheng He'nın kimliğine ve aile tarihine dair bilgiler şu şekildedir:

Zheng He, Yunnan'dan gelmektedir. Ailesi Yuan döneminde İslam dinine mensup Semur mezhebine bağlı bir ailedir. Yuan Hanedanlığı döneminde Yunnan valiliği yapmış olan Sayyid Ajall Shams al-Din Omar, Zheng He'nın altıncı nesilden atasıdır. Zheng He'nın soyadı “Ma”dır. “Ma” soyadı Shams al-Din'in beşinci oğlu Masuh'tan gelmektedir. Babası Mir Tekin ve dedesi Keramettin hac görevini yerine getirmiştir. Zheng He, ailesinden İran ve Güney Asya'daki diğer yerler hakkında birçok hikâye duymuştur. Ming ordusu Yunnan'ı ele geçirdiğinde Zheng He esir düşmüş ve hadım edilmiştir. Zheng He adı ona İmparator Yong Le tarafından verilmiştir. Ming Hanedanlık Üniversitesi'nde (Nanjing

Taixue) eğitim almıştır (Hsiao, 2006, s. 10).

Zheng He (1371-1435), asıl ismi Ma Sanbao, Çinli Müslüman, küçüklüğünden beri Yan Prensine hizmetinde olan Ma He, 1402 yılında Ming Hanedanlığında çıkan isyandaki başarılarından dolayı Zheng He adını almıştır. İmparator Yong Le'nın hükümdarlığının 1. yılında (1403), Budist rahip Dào Yǎn'in (道衍)^{vii} öğretilerinden etkilenerek Budist olmuştur. İmparator Yong Le'nın hükümdarlığının 2. yılında (1402), saraya bağlı hadım olmuştur (Wang, 2012, s. 132).

Zheng He kimdir, Nereden gelmiştir, Soyu nereye dayanmaktadır, Bir esir nasıl diplomat olabilir soruları Zheng He'nın seyahatlerinin araştırılmasıyla beraber ortaya çıkan sorulardan bazılarıdır. Soyu Yunnan'a dayanan Müslümanlardan olan Zheng He, Ming'in Yunnan'ı istila etmesiyle beraber esir alınarak sarayda hadım edilmiştir. Ming Hanedanlığının kurucusu Zhu Yuanzhang'ın oğlu Prens Zhu Di'nin sırdaşı olan Zheng He, Yan Prensine Zhu Di'nin daima yanında olmuş ve ona hizmet etmiştir. Moğollara karşı düzenlenen savaşlarda Zhu Di'yle beraber hareket eden Zheng He, Zhu Di'nin, yeğeni Hükümdar Jianwen'a karşı başlattığı harekâta da Zhu Di'nin yanında yer almıştır. Hükümdar Jianwen'ın yenilmesiyle Zheng He, bugünkü Nanjing'de yer alan yeni yönetimin bir parçası olmuştur (Wade, 2004, ss. 37-40).

Zheng He'nın Batıya Seyahatleri (郑和下西洋) kaynaklarında genellikle Zheng He ve hayatına dair bilgiler kısaca özetlenerek yapılan seyahatlere Zheng He'nın tarihi kişiliğinden daha çok yer verilmiştir. Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfinden 87 yıl önce yapılan bu seyahatler hem Avrupa hem Asya tarihi için büyük değer taşımaktadır. Bu seyahatlerle Çin'deki bitki örtüsü genişletilmiş, Çin astronomisi ve Çin tıbbi ilerlemiş, Güneydoğu Asya ülkelerinden Çin'e

değerli taşlar, kokular ve baharatlar getirilmiştir. Çin bu dönemde öyle ihtişamlı hale gelmiştir ki Güneydoğu Asya ülkelerinden Çin'e gelen tüm elçiler bu ihtişam karşısında büyülenmektedirler. Bu seyahatleri önemli kılan diğer bir nokta ise bu seyahatler için yapılan gemilerin büyüklüğü ve içindeki mürettebat sayısıdır. Zheng He'nin seyahatleri diğer seyahatlerle karşılaştırıldığında hiçbir donanma Zheng He'nin donanmasının seviyesine ulaşamamaktadır. Zheng He'nin donanmasını diğer donanmalarla karşılaştıran araştırmacılar şu şekilde not etmişlerdir:

“Zheng He'nin donanması, Vasco Da Gama'nın Portekiz donanmasının 90 katı büyüklüğündedir. Gemideki denizci sayısı diğer donanmalardaki denizci sayısının 150 katından daha fazladır.” (Cai, 2011, s. 204).

“Zheng He'nin Batıya Seyahatleri”ni Kristof Kolomb'un seyahatiyle gemilerin boyutları, gemi teknolojisi ve ekonomik güç getirisi bakımından karşılaştıracak olursak; Zheng He'nin Batıya Seyahatleri Kristof Kolomb'un, Vasco da Gama'nın ve Macellan'ın seyahatlerini her alanda geçerek o zamanın en üst seviyesine ulaşır.” (Ji ve Liu, 2011, s. 313).

Ayrıca Zheng He'nin seyahatlerinin hiçbir sömürge amacı içermediğini de belirtmemiz gerekir. Zheng He'nin gemileri devasa boyutta olmalarına rağmen yapılan seyahatler sadece siyasi ve diplomatik amaç içermektedir. Seyahat edilen ülkelerin yöneticilerine daima Çin'den ipek, Çin takvimi gibi Çin için değerli ürünler takdim edilmiştir. İmparatorun hediyeleri karşılığında Güneydoğu Asya ülkelerindeki yöneticiler, imparatora saygılarını sunmak için Çin'e elçiler ve ülkelerinde değerli sayılan hediyeler göndermişlerdir. Gemideki askeri birlikler karşı taraftan saldırı gelmedikçe gidilen hiçbir ülkede çatışmaya girmemiştir. Bu seyahatlerin bugün bu kadar önemli olmasının nedeni de işte budur. Çünkü Çin bu ülkelerde barış politikası izlemeyip sömürge yolunu tercih etseydi Batılılardan önce Güneydoğu Asya'nın hâkimi olacaktı. Nitekim olaylar bu şekilde gerçekleşmeyerek tam tersi yolda ilerlemiştir. 1433 yılında Ming Hanedanlığı tarafından deniz seyahatleri yasaklanmış, yapılan seyahatlere dair

tüm kaynaklar ve seyir defterleri ortadan kaldırılmıştır. Bugünden sonra da Çin denizcilik alanında zayıflamaya başlamıştır. Zheng He araştırmaları da Çin'in dışı açılmasını engelleyen bu görüş yüzünden uzun süre göz ardı edilmiştir. Batılıların Zheng He'nin seyahatlerine duydukları ilgi ile ortaya çıkan Zheng He araştırmaları günümüzde önem kazanmaya başlamış ve tüm dünya Zheng He'nin kimliğine ilgi duymaya başlamıştır. 2005 yılında Çin, “Zheng He'nin Batıya Seyahatlerinin 600. Yıldönümü için Anma Töreni” düzenleyerek Zheng He ve Batıya Seyahatlerine yönelik araştırmalara yoğunluk vermiştir. 2005 yılında yapılan bu anma töreni vesilesiyle eski kaynaklar ortaya çıkarılmış ve Zheng He'nin aile tarihi ile ilgili araştırmalar üzerinde durulmuştur. Bu araştırmalar sayesinde bugün Zheng He'nin aile tarihi ile ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşılabilmektedir.

2. Zheng He'nin Aile Tarihi

“Ming Tarih Kayıtları” içindeki “Zheng He” biyografisinde belirtildiği gibi Zheng He Yunnan'dan gelmiştir. Ancak bu kayıtlar içerisinde Zheng He'nin doğum yeri ve ailesi ile ilgili bilgilere maalesef ulaşamamaktayız. Peki, İslam dünyasında Hajji Mahmud Shams olarak çağrılan Hadım Zheng He aslında kimdir? Soyu nereye dayanmaktadır? İşte biz makalemizde bu sorulara yanıt bulmaya çalışacağız.

Zheng He'nin ailesi ile ilgili ayrıntılı bilgilere Zheng He'nin babası Ma Hacı'ya ait mezar kitabesinin^{viii} üzerindeki yazılardan ulaşılmaktadır. 1911 yılında bu kitabeyi bulan Yuan Jiagu (袁嘉谷)^{ix}, “Ma'nın Mezar Kitabesi”nde yer alan tüm yazıları “Dian Yi (滇绎)” adlı kitabında toplamıştır. Böylelikle Zheng He'nin doğduğu yer ve ailesi ile ilgili bilgilere ulaşılması sağlanmıştır. “Ma'nın Mezar Kitabesi (故马公墓志铭)” kayıtlarına göre; Zheng He'nin ataları Yunnan eyaleti Kunming bölgesi Baoshan şehri Dai köyünden gelmektedirler. Hui ulusundandırlar yani Çinli Müslümandırlar. Soyadları Ma'dır. Zheng He'nin da doğum ismi Ma He'dir. Ailesi nesilden nesile “Hacı” olarak adlandırılmıştır. Zheng He'nin dedesi ve babası hac görevini yerine getirmişlerdir. Bu yüzden de çevrede “Hacı”

olarak çağrılmışlardır. Babasının adı Ma Hacı'dır. Ancak bazı kaynaklarda adı Mir Tekin (米里金) olarak da geçmektedir (Qiu, 2012, s. 282). Ma Hacı 1344 yılında doğmuş ve Ming Tai Zu Hong Wu'nun 15. yılında (1382 yılında) 38 yaşındayken vefat etmiştir. "Ma'nın Mezar Kitabesi"nde yazılanlara göre; Ma Hacı iri yapılı ve heybetli birisidir. Fiziksel olarak bakıldığında yenilmesi güç ama görünüş olarak ağırbaşlıdır. Kanunlara karşı gelmeyen, adil ve dürüst birisidir. Bu davranışlarıyla da çevrede sevilen ve övgüyle bahsedilen bir kişidir. Zheng He'nin annesi ve anneannesinin soyadı Wen'dır (温). Annesi soylu bir ailenin ahlakına sahip, erdemli bir insandır. 2 erkek 4 kız çocuk dünyaya getirmiştir. Zheng He'nin abisinin adı Wen Ming'dir (文铭). Dedesinin adı Keramet'in'dir (察儿米的纳). Büyük dedesinin adı Ma Baiyan (马拜颜), büyük babaannesinin soyadı ise Ma'dır. Ma soyu, Zheng He'nin abisi Wen Ming vesilesiyle devam etmiştir (Zheng, 2005, s. 25).

"Ma'nın Mezar Kitabesi" kayıtlarından Zheng He'nin ailesinin nereden geldiklerine, kim olduklarına dair birçok bilgiye ulaşabiliyoruz. Soy kütük kayıtları incelediğinde, Zheng He'nin Yuan Hanedanlığı Xianyang Kralı Saidianchi Shansi'nin (赛典赤·瞻思丁 Sayyid Ajall Shams al-Din Omar al-Bukhari) torunu olduğunu görmekteyiz. "Yuan Tarih Kayıtları"^x "Saidianchi Shansiding Biyografisi"ne göre; Saidianchi Shansiding'in (1211-1279) diğer bir ismi de Wuma'r (乌马儿) yani Ömer'dir. Hui ulusuna mensuptur. Peygamber soyundan gelmektedir. Saidianchi, Çince de soylu anlamına gelmektedir (Xu, 2008, s. 3564).

Saidianchi ismi, kökeni Arapça olan Sayyid Ajall isminin birleşiminden ortaya çıkan bir isimdir. Seyyid, Hz. Muhammed'in damadı Hz. Ali'nin soyundan gelenleri anlatmak için kullanılan bir terimdir. Ajall ise büyüklük, ululuk anlamına gelmektedir (Qiu, 2012, s. 123). Saidianchi ismi Buhara'da soylu ailelere verilen isimdir. Sayyid Ajall, aslen Çin'de doğmamıştır. Doğum yeri Buhara'dır (<http://www.iranicaonline.org/articles/sayyed-ajall>). Buhara'da bu dönemde Harzemşahlar hüküm sürmektedir.

Yuan Taizu Cengiz Han 1220 yılında Buhara'yı ele geçirdiği zaman, Sayyid Ajall birlikleriyle beraber Cengiz Han'a teslim olmuştur. Yanında 1000 atıyla beraber teslimiyet göstergesi olarak leopar ve akdoğan^{xi} getirmiş, bunları Cengiz Han'a hediye etmiştir. Cengiz Han da hediyeleri kabul ederek ona koruması olmayı emretmiş, kendisiyle beraber seferlere gelmesini istemiştir. Bu günden sonra da Sayyid Ajall, Saidianchi olarak çağrılmış, kendi adını bir daha kullanmamıştır (Xu, 2008, s. 3564). Sayyid Ajall, 1220 yılından itibaren Moğol hâkimiyeti altındaki bölgelerde çeşitli mevkilerde görev almıştır. Onun dürüstlüğü ve cömertliğini beğenen Kubilay Han, 1274 yılında onu Yunnan'ın yönetimine atamıştır. Sayyid Ajall'in gelişiyle birlikte Yunnan'da refah dönemi başlamıştır. İlk iş olarak Yunnan'ın başkentini Dali'den bugün halen Yunnan'a başkentlik yapan Kunming'e taşımıştır. Yönetimde olduğu sürece halkın kalbini kazanmayı kendisine amaç edinmiştir. Tarımın gelişmesini sağlayarak yeni mahsulleri halka tanıtmış, halkı gelişmiş tarım yöntemleri kullanmaya teşvik etmiştir. Yerel ticareti ve bölgesel pazarların kurulmasını desteklemiş, yeni para birimi düzenlemelerinin ticareti önlememesi için vergide esneklik sağlamış, Yunnan'da bulunan madenlerin işletilmesini teşvik etmiş ve bu düzenlemeleri yürürlüğe koyarak bölgede ekonominin gelişmesine katkı sağlamıştır. Halka Müslüman, Batı Asya ve Moğol kültürüyle beraber Çin kültürünü tanıtmış, Yunnan'da Konfüçyüs okullarının kurulmasını ve Konfüçyüs klasiklerinin dağıtılmasını sağlamıştır (Lane, 2011, s. 29). Sayyid Ajall, bugüne kadar Yunnan'daki Müslüman varlığının güçlü olmasını sağlayan kişilerden biri olarak görülmüştür. Yunnan'ı 6 yıl boyunca adalet ile yönetmiş olan Sayyid Ajall, halk tarafından çok sevilen bir yönetici olmuştur.

Saidianchi (Sayyid Ajall), Yunnan'da altı yıl yaşadı. Zhiyuan döneminin 16. yılında (1279), 69 yaşındayken vefat etti. Onun vefat ettiğini duyan halk sokaklara dökülerek ağladı. Naaşı, Shanchan şehrinin kuzey kapısına gömüldü. Jiaozhi Kralı, törene 12 kişiden oluşan bir heyet

gönderdi. Onlar matemati temsil eden giysiler giyiyorlardı. Anma ayini yaparak bir ağıt hazırladılar. Ağıtta: “Bizi doğuran, bizi eğiten şefkatli anne babamız” sözü geçiyordu. Bu söz de onların yüksek sesle feryat ederek ağlamalarına neden oluyordu (Xu, 2008, s. 3565).

Yukarıda belirttiğimiz “Yuan Tarih Kayıtları”, “Saidianchi Shansiding Biyografisi” içerisinde yer alan bu metinde görüldüğü üzere Sayyid Ajall halk için onları doğuran ve eğiten şefkatli anne babaları gibidir. Bu da bizler için Sayyid Ajall’ın Yunnan’ı yönettiği 6 yıl boyunca halkın sevgisini kazanıp büyük işler yaptığının kanıtı niteliğindedir. Sayyid Ajall’in 5 oğlu vardır. Büyük oğlu Nasr al-Din (纳速刺丁), ikinci oğlu Shasan (啥散), üçüncü oğlu Huxin (忽辛), dördüncü oğlu Shansuding Wumoli (苦速丁兀默里) ve en küçük beşinci oğlu Masuh (马速忽) Yuan Hanedanlığı’nda memur olarak görev yapmıştır. İçlerinden yalnızca Nasr al-Din, Huxin ve Masuh, Yunnan eyaletinde üst düzey memur olarak görev yapmıştır. Onların çocukları ve torunları da Yunnan’da hayatını sürdürmeye devam etmiştir. Bu duruma örnek olarak Masuh’un oğlu olan Zheng He’nın dedesi Keramettin’i ve onun oğlu Mir Tekin’i gösterebiliriz.

Sayyid Ajall’ın bizler için bu kadar önemli kılan nokta ise Yunnan’daki Müslüman varlığını arttırması ve Müslüman Amiral Zheng He ile akraba olmasıdır. Çünkü Sayyid Ajall’in hayatı Zheng He’nın aile tarihi araştırmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Kaynaklarda görüldüğü gibi Sayyid Ajall, Harzemşah Devleti’ne mensup soylu bir aileden gelmektedir. Bu açıdan bakacak olursak; Sayyid Ajall’ın gen haritasında Türk geni bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu bilgiyi de şu cümlelerle kanıtlayabiliriz:

Çin tarih kayıtlarına bakıldığında, Zheng He’nın ataları bugünkü Xinjiang bölgesinden gelmektedir. Xinjiang’a da Orta Asya’dan geldikleri tahmin edilmektedir. Çin’in batısında ise Moğollar, Uygurlar, Kazaklar, Kırgızlar, Özbekler, Tacikler gibi birçok farklı ulus

yaşamaktadır. Bu ulusların büyük bir bölümünün konuşma dili Türkçedir ve Arap alfabesini kullanmaktadırlar. Cengiz Han tahta çıkmadan yıllar önce ise bu uluslar dinlerini İslam olarak değiştirmişlerdir. Bugün hala Zheng He’nın atalarının bu uluslardan ya da birkaç ulusun karışımından geldiği tahmin edilmektedir. Onlar birçok dili konuşmakla beraber karakter olarak çalışkan ve gözü pektirler. Zheng He da karakterini atalarından almıştır (Cai, 2011, ss. 205, 206).

Yukarıdaki kaynakta belirtildiği gibi Zheng He’nın ataları Sayyid Ajall ve onun soyundan gelenler Türklerin yoğun olduğu bölgeden gelmiştir. Sayyid Ajall hakkındaki kaynakları incelediğimizde biz Sayyid Ajall’ın kökeninin Buhara’ya dayandığını görebiliriz. Tarih kronolojisine göre geriye gittiğimizde Cengiz Han’ın batı seferini düzenlediği tarihte (1220) Buhara’da hangi devletin olduğunu incelediğimizde bu dönemde Buhara’da Harzemşah Devleti’nin hüküm sürdüğünü görebiliriz. Harzemşah Devleti, Orta Asya’da kurulan bir Türk-İslam devletidir. Sayyid Ajall da bu devlete mensup soylu bir aileden gelmektedir. Bu noktadan baktığımızda onun torunu olan Zheng He’nın da Türk geni taşıdığı kuvvetle muhtemeldir.

Zheng He’nın aile tarihi ile ilgili yapılan araştırmalarda Zheng He’nın atası olarak Çin tarihindeki bir başka ünlü kişiye daha rastlanmaktadır. Bu kişi Çin kayıtlarında Buhara Emiri Suo Fei Er (所非尔) olarak geçmektedir. Song döneminde (Kuzey Song Hanedanlığı 960-1127, Güney Song Hanedanlığı 1127-1279), 1070 yılında, İmparator Shenzong, Buhara Emiri Suo Fei Er liderliğinde 5.300 kişiden oluşan Arap heyetini Song ile Liao Hanedanlığı arasında çıkan savaşta yardımcı olmaları için Çin’e davet etmiştir. Arap heyeti savaştan galip gelmiştir. Karşılığında da Shenzong tarafından onurlandırılmışlardır. Heyete Song ve Liao arasında tampon bölge olan Kaifeng ve Yanjing (Bugünkü Pekin) arasında kalan bir yer verilerek bu bölgeye yerleşmeleri sağlanmıştır. Suo Fei Er’a

“Prens” unvanı verilmiştir. 1080 yılında, Suo Fei Er’in heyetine 10.000 Arap kadın ve erkek daha katılmıştır. Gelenler, Çin’in kuzeyinde ve kuzeydoğusunda yer alan Shandong, Henan, Anhui, Hubei, Shanxi ve Shaanxi gibi eyaletlere yerleşmişlerdir. Suo Fei Er da onun eyaletinde yaşayan Müslümanların lideri olmuş ve Çin’de “Çin’deki Müslüman camianın kurucusu” olarak nam salmıştır (Israeli, 2012, s. 253). Song döneminde önemli bir yere sahip olan Suo Fei Er’a öldükten sonra “Kral” unvanı verilmiştir. Büyük oğlu Saifuding (赛伏丁), Suo Fei Er’in boşalan yerine getirilmiştir. İkinci oğlu Sayan (撒严), Sayan’ın oğlu Suzusha (苏祖沙), Suzusha’nın oğlu Kan Mading (坎马丁) ve Kan Mading’in oğlu Mahamu (马哈木) eyaletin yönetiminde üst düzey memur olarak görev yapmışlar ve “Prens” unvanı almışlardır. Mahamu döneminde Song Hanedanlığı yıkılış sürecine girmiştir. Bu dönemde yeni kurulmaya başlayan Yuan Hanedanlığı yönetimi, Mahamu’ya devlet işlerinde görev vermiştir. Hanedanlığın emriyle orduda görev alan Mahamu, Yuan Hanedanlığının topraklarını genişletmeye çalışırken halkın sıkıntılarını da azaltmayı amaçlamıştır. Bu hareketlerinden dolayı da halk ondan daima övgüyle bahsetmiştir. Mahamu’nun büyük oğlu ise Xianyang Kralı Saidianchi Shansiding yani Sayyid Ajall’dır. Suo Fei Er’a ait aile tarihini incelediğimizde son olarak karşımıza yine Sayyid Ajall ismi çıkmaktadır. Bu sonuç, Zheng He araştırmacısı Zheng Yijun (郑一钧)’ün “Zheng He’nin Aile Soyağacı” üzerine yaptığı araştırmadan çıkmıştır. Zheng’in (2005) çalışmasında, Zheng He’nin aile soyadı olan Ma’nın Suo Fei Er’in torunu Mahamu’dan geldiği ve Zheng He’nin Suo Fei Er’in 11. kuşaktan torunu, Sayyid Ajall’in ise 6. kuşaktan torunu olduğu ortaya konulmuştur. Bu çalışmaya göre, Zheng He’ya ait soyağacı tablosu aşağıdaki şekildedir:

Suo Fei Er → Sayan (Suo Fei Er’in İkinci Oğlu) → Suzusha (Sayan’ın Büyük Oğlu) → Kan Mading (Suzusha’nın Büyük Oğlu) → Mahamu (Kan Mading’in Büyük Oğlu) → Shansiding (Sayyid Ajall-Mahamu’nun Büyük Oğlu) → Masuh (Shansiding’in Beşinci Oğlu) → Ma

Baiyan (Masuh’un Büyük Oğlu) → Keramettin (Ma Baiyan’ın Büyük Oğlu) → Mir Tekin (Keramettin’in Büyük Oğlu) → Zheng He (Mir Tekin’in İkinci Oğlu)

Zheng He’nin aile tarihi ile ilgili yapılan bu çalışma bize Zheng He’nin Çin’de Song ve Yuan hanedanlıklarında yaşamış iki ünlü yöneticinin torunu olduğunu göstermektedir. Suo Fei Er ve Sayyid Ajall Çin’de iki önemli tarihi kişi olmasının yanı sıra Çin’de İslamiyet’in yayılmasını sağlayan kişiler olarak da anılmaktadır. Suo Fei Er, Buhara’dan Çin’e yanında büyük bir heyetle gelerek Çin topraklarına yerleşmiş ve yerleştikleri bölgede İslam’ı yaymayı amaçlamıştır. Sayyid Ajall ise Yunnan’ı başarılı bir şekilde yöneterek İslam’ı yaymış ve Yunnan’daki Müslüman varlığını güçlü kılmıştır. Zheng He’nin dedesi Keramettin ve babası Mir Tekin’in hac görevlerini yerine getirmesi ise Ma ailesinin İslam kültürüne ne kadar bağlı olduğunu göstermektedir. Küçük Zheng He yaklaşık olarak 11 yaşındayken ailesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Ancak bu İslam kültüründen de ayrıldığını göstermemektedir. Şimşek (2004) çalışmasında, dindar bir çevrede yaşayan çocuklarda dini duygunun uyanmasının daha erken yaşlarda olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmaya göre, ilk çocukluk evresinde (2-6 yaş), aile fertlerinin her türlü dini davranışları, kullandıkları dini içerikli sözler ve yaptıkları ibadetler, çocuğun sahsında derin izler bırakır. 7-9 yaş ise dini inancın uyandığı ve geliştiği bir dönemdir. Çocuğun akli ve ruhi gelişmesine paralel olarak dine karşı ilgisinde de gelişmeler olur (Şimşek, 2004, s. 210-213). Zheng He’nin evden ayrıldığında 11 yaşında olduğunu göz önüne aldığımız takdirde İslam kültürünün büyük bir bölümünün benliğine çoktan yerleşmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç

Zheng He’nin kökeninin İslam kültürüne dayanması araştırmamız açısından oldukça önemlidir. Çünkü Zheng He’nin İslam’ı Ming Hanedanlık sarayında öğrenmediği yadsınamaz bir gerçektir. Ming sarayında öğretilen dinler Budizm

ve Taoizm'dir. Bu da bizlere Zheng He'nin İslam kültürünü ailesinden öğrendiğini göstermektedir. 11 yaşındayken ailesinden ayrılan bir çocuğun İslam'ı ne derece öğrenebileceğini sorgularsak bu sorunun cevabını Zheng He'nin aile tarihini inceleyerek bulabiliriz. Zheng He'nin aile tarihini incelediğimizde aile kökeninin Buhara'dan gelen, İslam'ı Çin'de yaymayı amaçlayan soylu bir aileye dayandığını görebiliriz. Çin'de uzun yıllar yaşamış olan bu aile, Çin kültüründen etkilenmesine rağmen kendi İslam kültüründen asla taviz vermemiştir. Bu yüzden dindar bir ailede yaşayan Zheng He'nin da kendi kültüründen taviz vermediği kuvvetle muhtemeldir.

İnsanoğlu doğumundan itibaren belli bir kültür içerisinde büyür ve o kültürü ilk nefes alışverişinden itibaren benimser ve yaşar. Kültür ortamı göremediğimiz, dokunamadığımız ancak manevi olarak iliklerimize kadar hissettiğimiz bir olgudur. Çinli Amiral Zheng He da Ming Hanedanlığı tarafından esir alındığında 11 yaşında olmasına rağmen öncesinde İslam kültüründe yaşamıştır. Bu açıdan bakacak olursak ileriki yaşlarında İslam'ın izlerini Zheng He'nin yaşamında ve seyahatlerinde görebiliriz. Bu nedenle Zheng He Çin tarihinde bir Çinli gibi yaşamış olsa da her şeyden önce bir Müslümandır.

Zheng He'nin Müslüman olması bir yana onun siyasi ve mimari alandaki başarıları ise yine onun aile tarihine dayanmaktadır. Zheng He'nin aile mensupları genelde Song ve Yuan Hanedanlıklarında yönetimde görev alarak büyük başarılar elde etmişlerdir. Zheng He'nin da siyasi, askeri, diplomatik ve mimari alanda elde ettiği başarılar düşünülürse Zheng He'nin bu başarılı kimliğini ailesine borçlu olduğu söylenebilir. Ayrıca yetenek genlerini ailesinden alan Zheng He, daha önce hiç denize açılmamasına ve denizcilik hakkında hiçbir şey bilmemesine rağmen "Batı Seyahatlerinin Amirliği"ni yaparak tüm dünyada önemli bir kişi haline gelmiştir. Burada ise ailesinin onun üzerinde bıraktığı etkinin payı oldukça büyüktür.

Kaynakça

- Cai, S. (2011). *Ming Dai Huanguan*. Taipei: Lianjing Chuban.
- Dreyer, E. (2006). *Zheng He: China and the Oceans in the Early Ming Dynasty, 1405-1433 (Library of World Biography Series)*. New York: Pearson Education.
- Hsiao, H. (2006). *Fleet and Wall: Ming China's Strategic Options 1392-1449 (Doktora tezi)*. Canberra: Australian National University.
- Israeli, R. (2012). Islam in China. *Politics and Religion Journal (PRJ)*, 6 (2), 251-268.
- Ji, Z. & Liu, Y. (2011). *Shijie Lishi Di San Shi San Ci- Shi Liu Shiji Qian de Zhongguo yu Shijie*. Nanchang: Jiangxi Renmin Chuban She.
- Lane, G. (2011). "The Dali Stele" in Nurten Kilic-Schubel and Evrim Binbash, eds., *Intellectual and Cultural Studies: Festschrift in Honour of Prof. Isenbike Togan*. İstanbul: İthaki Press.
- Qiu, S. (2012). *Zhongguo Huizu Shi*. Yinchuan: Ningxia Renmin Chuban She.
- Sayyed Ajall. (ty.). *Encyclopaedia Iranica (İranica Ansiklopedisi)*. <http://www.iranicaonline.org/articles/sayyed-ajall> adresinden erişilmiştir.
- Şimşek, E. (2004). Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4 (1), 207-220.
- Wade, G. (2005). The Zheng He Voyages: A Reassessment. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, 78 (1), 37-58.
- Wang, Y. (2012). *Di San Xing Shijie: Zhongguo Taijian Kao*. Beijing: Dongfang Chuban She.
- Xu, J. (2008). *Er Shi Si Shi Di Ba Ce*. Beijing: Zhongguo Xiju Chuban She.
- Zheng, Y. (2005). *Lun Zheng He Xia Xi Yang*. Beijing: Haiyang Chuban She.
- Zheng, H. & Zheng, Y. (2005). *Zheng He Xia Xi Yang Ziliao Huibian Shang*. Beijing: Haiyang Chuban She.

Notlar

ⁱ Yeni Çağ, Vasco Da Gama'nın ve seyahatleriyle beraber Asya'da başlamıştır. Portekizler, bu ülkelerde Hint Okyanusu üzerindeki deniz ticareti korumak için bir sistem oluşturmuşlardır. Filipinler'de, ilk önce İspanyollar, sonra da Fransızlar ve İngilizler deniz güçlerini kullanarak ticareti korumayı ve arttırmayı amaçlamışlardır. Fakat hiçbir batı sömürgesi Asya'da Amerikalılar kadar uzun kalmamıştır. Amerika, koloni

sömürgeciliğini 20. yüzyılın ortalarına kadar sürdürmüş ve her bir Asya devletinin sosyal yapısını değiştirmiştir. Ming Hanedanlığı ise bu bölgelerde 1405'den 1433 yılına kadar güçlü bir varlıktır. Sonra ise geri çekilmiş ve bir daha da geri dönmemiştir.

ⁱⁱ Zheng He'nin seyahatlerindeki gemi ve mürettebat sayısı her bir seyahatte farklılık göstermektedir. Bu seyahatler için Çin kaynaklarında geçen mürettebat sayısı yaklaşık olarak 27.000 ile 28.000 arasında değişiklik göstermektedir.

ⁱⁱⁱ Zheng He'nin doğum adı Ma He (马和)'dır. Ma soyadı Çin'de genellikle Müslümanlara verilen bir soyadıdır. Zheng He, Ming ordusu tarafından esir alınarak Ming Sarayına getirildikten sonra hadım edilmiştir. 1404 yılında, İmparator Yong Le'nın 2. yılında, İmparator, Nanjing'de çıkan iç savaşta başarısından dolayı Ma He'nin soyadını değiştirerek ona "Zheng" adını vermiştir. Ma He bugünden sonra Zheng He olarak anılmıştır. 1431 yılında, İmparator Xuande'nın 6. yılında, İmparator, Zheng He'ya saygı göstergesi olarak San bao tai jian (三宝太监 veya 三保太监) unvanını vermiştir. Ma He'ya verilen bu unvanlar onun askeri ve diplomatik alandaki başarılarından kaynaklıdır.

^{iv} Ming Tarih Kayıtları (明史), Çin'in resmi hanedanlık kayıtları olan "24 Tarih (二十四史)"in son bölümünde yer almaktadır. 332 ciltten oluşmaktadır. İmparator Hong Wu döneminden (1368) son İmparator Chongzhen'a (1644) kadar olan 200 yıllık tarihi bir süreci kapsamaktadır. Qing Hanedanlığı İmparator Shun Zhi'nin (1638-1661) hükümdarlığının 2. yılında (1645) Zhao Jiding (赵继鼎) tarafından derlenmeye başlanan Ming Tarih Kayıtları, İmparator Kang Xi'nin (1662-1722) hükümdarlığının 17. yılında yeniden toparlanarak derlenmeye başlanmıştır. Kayıtlar, İmparator Qianlong'un (乾隆 1736-1796) hükümdarlığının 4. yılında (1739) Zhang Tingyu (张廷玉) tarafından yeniden toparlanarak tamamlanmıştır.

^v Çin düşüncesine göre, taht her zaman en büyük oğlun hakkıdır. Ancak Yong Le'nın durumunda olaylar bu şekilde gelişmemiştir. Konfüçyüs âlimleri daima büyük oğlun ve onun soyundan gelenlerin tahta çıkmasını desteklemişlerdir. Bu da Hong Wu'nun ilk oğlunun ölümünün ardından torunu Jianwen'in tahta çıkmasını öngörmektedir. Aksi takdirde, bu doğumun düzenine karşı gelmek demektir. Bu yüzden İmparator Hong Wu, yeni taht varisi olarak yerine torunu Jianwen'ı atamıştır. Bu durum babasından sonra kendisini imparator olarak gören Yan Prensi Zhu Di'nin hoşuna gitmemiştir ve İmparator Jianwen'a karşı bir isyan başlatmıştır. Bu isyan ise Konfüçyüs âlimleri tarafından pek desteklenmemiştir. Hadımlardan destek alan Yan Prensi 1402 yılında İmparator Jianwen'ı tahttan indirerek kendini İmparator Yong Le adıyla hükümdar ilan etmiştir. İsyân sırasından hanedanlık sarayının içinde yangın çıkmıştır. İmparator Jianwen bu yangın

sırasında kaybolmuştur. Saraydaki enkazın içinde iki ceset bulunmuştur. Bunlar; imparator Jianwen ve kraliçe olarak tanımlanmıştır. Fakat daha sonra ortaya çıkan söylentiler İmparator Jianwen'ın hala yaşadığı ve kaçtığı üzerinedir. İmparator Jianwen'ın yaşayıp yaşamadığının araştırılması, Zheng He'nin Güneydoğu Asya'ya seyahatlerinin nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir.

^{vi} Çincece tǎijìàn (太监) olarak geçen hadım kavramı bazı çevirmenler tarafından Türkçeye harem ağası olarak çevrilmektedir. Harem ağası, Osmanlı Devleti'nde haremden sorumlu olan yüksek düzeydeki görevliye verilen isimdir. Çin'de ise harem ağaları sadece haremden sorumludur. Ancak saray hadımlığına yükselen Zheng He bir harem ağası değildir. Devletin birçok mevkisinde görev alabilmektedir. Önce savaşlarda rütbeli bir asker olan Zheng He, sonraları ise rütbesi artırılarak amirallığe yükselmiştir. Bu yüzden Zheng He'yi harem ağası olarak nitelendirmek yanlış olacaktır. Biz çalışmamızda tǎijìàn kavramını hadım ağa olarak kullanacağız.

^{vii} Budist adı Dao Yan (道衍 1335-1418) olan Yao Guangxiao (姚广孝), Changzhou'da doğmuştur. Ming Hanedanlığındaki önemli siyasetçilerden birisidir ve Budizm öğretilerine yetkindir. Aynı zamanda Jingnan savaşının baş stratejistlerindedir. Zhu Di'ye yakınlığıyla bilinir. Qinchou Tapınağı'nı yöneten Dao Yan, Zhu Di'nin baş danışmanlarından birisidir.

^{viii} "Ma'nın Mezar Kitabesi"nin bulunduğu mezar taşı kırmızı kumtaşından yapılmıştır. Mezarın uzunluğu 160 santimetre, genişliği ise 93 santimetredir. Mezar başlığının tepesinde yarım daire şeklinde bir anıt başlık bulunmaktadır. Bu anıt başlığın üzerinde "Ma'nın Mezar Kitabesi (故马公墓志铭)" yazmaktadır. Mezar taşının dört tarafı yeşilliklerle çevrilidir. Mezarın ayakucunda yaklaşık 1 metre uzunluğunda kumtaşından yapılmış bir kaplumbağa dikili durmaktadır. Mezar taşının üstündeki yazı 14 satırdan oluşmaktadır. Her satırda 28 karakter yer almaktadır.

^{ix} Yuan Jiagu (袁嘉谷 1872-1937), Yunnan eyaletinin Shiping şehrinde doğmuştur. Yunnan'da "İmparatorluk Üniversite Sınavı"nda ekonomi alanında birinci olan ilk ve tek kişidir. Yunnan Üniversitesi'nde 10 yılı aşkın süre öğretmenlik yapmıştır. Yunnan'daki kültürel kişilerden birisidir.

^x Yuan Tarih Kayıtları (元史), Çin'in resmi hanedanlık kayıtları olan "24 Tarih" içinde yer alan tarih kayıtlarından birisidir. 210 ciltten oluşmaktadır. Yuan döneminde derlenmeye başlayan kayıtlar, Ming Hanedanlığı İmparator Hong Wu döneminin 2. yılında (1369) imparatorun emriyle dönemin ünlü edebiyatçısı Song Lian (宋濂, 1310-1381) ve Wang Hui (王祜, 1322-1374) önderliğindeki bir grup tarafından yeniden derlenmeye başlanmıştır. Kayıtların derlenmesi 1370 yılında tamamlanmıştır.

^{xi} Akdoğan: Kartalgillerden bir tür doğan, aksungur.